

УДК 347.121.1

О. В. СИНЕГУБОВ,*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільно-правових дисциплін**навчально-наукового інституту права та масових комунікацій**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОГО НЕМАЙНОВОГО ПРАВА ДИТИНИ НА ЖИТТЯ НА КОЖНОМУ ЕТАПІ ЇЇ РОЗВИТКУ

Досліджено зміст, значення та характерні особливості здійснення права дитини на життя на кожному етапі її розвитку починаючи з материнського лона і до досягнення нею 18-річного віку.

Ключові слова: *особисті немайнові права, дитина, ембріон, право на життя, правоздатність.*

Проблема здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб, що не досягли повноліття, є складовою процесу реалізації та гарантування демократії в Україні, адже реальне забезпечення прав дитини було, є і залишається одним із основних та пріоритетних завдань правової держави. Оскільки життя будь-якої людини починається ще в лоні матері, особливу цінність становить саме право на життя дитини, яка виступає його самостійним носієм. Як наслідок, життя дитини можна визначити як саморегулюючий, тривалий у часі соціально-інтегрований, взаємопов'язаний із навколишнім середовищем процес, який здійснюється на підставі багаторівневої системи найвищого ступеня складності і результатом якого є існування людини. У зв'язку з цим **метою** даної статті є дослідження змісту, значення та характерних особливостей здійснення права дитини на життя як одного із фундаментальних прав людини на кожному етапі її розвитку, починаючи з материнського лона і до досягнення нею 18-річного віку.

Життя зароджується з моменту зачаття. Це означає, що з перших хвилин дитина має право з'явитися на світ, а отже, має право на життя. Проте чинне законодавство України, закріплюючи поняття «дитина», виділяє формальні вікові критерії, встановивши при цьому верхню вікову межу дитинства – 18 років. Тим самим воно проголосило дитину окремим суб'єктом права, гарантувало особливу державну підтримку та запропонувало правовий механізм реалізації наданих дитині прав з моменту її народження. Зазначене свідчить про те, що життя дитини як достатньо розвинутої фізіологічно та життєздатної, але ще не народженої, законодавчо не врегульовано, оскільки момент початку її життя визначено виключно її «появою у світ». Такий формальний критерій

– доведення життєздатності дитини фактом народження у світ – покладений в основу першочергового захисту життя дитини, що є частково несправедливим з позиції права [1, с. 57].

Слушною є думка Н. І. Бесєдкіної про те, що ненароджена і народжена дитина – це лише стадії розвитку однієї і тієї ж самої людини, тому, як наслідок, необхідно ставитися до ненародженої дитини як до природної фази розвитку людини. Разом з тим, науковець відмічає, що стадії розвитку людини можуть бути розглянуті законодавцем, а також медичною наукою відповідно до розуміння того, що перед нами єдиний організм, єдина особистість, яка проходить етапи свого життєвого шляху [1, с. 57]. Отже під час розгляду окремих періодів життя дитини необхідно звертатися до проблем правового регулювання та здійснення дитиною права на життя на кожному етапі її розвитку починаючи з материнського лона і до досягнення нею 18-річного віку. З правової точки зору важливо надати визначення праву дитини на життя, визначивши тим самим його межі, оскільки неповнолітня особа реалізує надане їй право на життя шляхом його збереження чи розпорядження ним починаючи з періоду свого дитинства і аж до самої смерті.

Враховуючи, що встановленням меж для права є передусім визначення значущих фактів та їх правових наслідків, вважаємо за доцільне з'ясувати чіткі межі та способи здійснення дитиною свого права на життя, адже, законодавче встановлення початку життя дозволяє відповісти на питання про те, на якій стадії свого розвитку людський ембріон чи плід стає життєздатним [2, с. 215], відповідно визнається дитиною, а отже, і суб'єктом права.

Так, періоди життя дитини залежно від її віку, біологічного стану та ступеня розвитку можна поділити на:

1) внутрішньоутробний період – від зачаття до народження, загалом становить 280 днів (40 тижнів);

2) період новонародженого – від народження до одного місяця життя;

3) грудний період – від одного місяця до одного року життя;

4) переддошкільний (ясельний) період – від одного року до трьох років життя;

5) дошкільний період – від трьох до семи років життя;

6) молодшодітський період – від семи років до дванадцяти років життя;

7) старший дітський період – від 12-ти років до 16-ти років життя.

Сутність такої медично-вікової класифікації дітей полягає у визначенні періодів життя дитини з урахуванням її фізичних та психологічних особливостей, які здійснюють безпосередній вплив на можливість здійснення нею права на життя. Для права вона становить цінність через те, що чітко окреслює життя дитини як природний феномен, який констатує в її житті завдяки взаємозв'язку природного та суспільного начала, а також встановлює, що життя – це процес, тривалий у часі, відповідно, має свої межі – початок і кінець. Крім того, кожний біологічний період життя дитини характеризується наявністю конкретного суб'єкта (новонароджений, малюк, школяр, підліток тощо), що розвивається під дією низки факторів, завдяки яким формується певна людська особистість. Якщо розглядати здійснення права на життя дитини з правової позиції з урахуванням особливостей її правового статусу, який впливає на зміст її права на життя та його здійснення, мають значення лише два періоди її формування та розвитку, а саме: внутрішньоутробний період – від зачаття до народження, коли суб'єктом права на життя є ненароджена дитина, та період від народження до 18-річного віку, коли суб'єктом права на життя є життєздатна фізична особа – дитина.

В українському законодавстві організм, що розвивається в тілі жінки, людиною до моменту свого народження не вважається. Так, плід, що знаходиться в утробі матері, незалежно від строку його розвитку, розглядається як фізіологічна частина організму, якою вона має право розпоряджатися на свій розсуд [1, с. 55]. Це підтверджує ч. 6 ст. 281 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України [3] та ст. 50 Основ законодавства України про охорону здоров'я [4], якими передбачено, що штучне переривання вагітності може бути проведене за бажанням

жінки при вагітності строком не більше 12-ти тижнів. У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від 12-ти до 22-ох тижнів. Цим самим жінці надається репродуктивна свобода і, відповідно, можливість репродуктивного вибору [5, с. 25].

Як біологічна структура ембріон не тотожний ніякому жіночому організму, оскільки він є людською істотою, яка росте в тілі матері. Він генетично відрізняється від матері. Зрештою, людський ембріон володіє особливим онтологічним статусом: він – «потенційна людина». Його природа переважно біологічна, а в соціальному аспекті він – те, на що в нормальних умовах повинна бути спрямована турбота. Його природа – становлення, формування біологічної індивідуальності, передумов унікального складу душі, характеру майбутньої людини [1, с. 55].

Так, з приводу визначення початку права на життя існують дві основні концепції: ембріональна (від лат. *embryo* – зародок) і натусіальна (від лат. *natus* – народжений). Сутність ембріональної концепції полягає в тому, що момент появи права людини на життя визначено від зачаття, а натусіальної – від народження.

Слід відмітити той факт, що серед прихильників ембріональної концепції немає єдності щодо того, з якого все ж таки моменту повинне виникати право дитини на життя. Зокрема, З. В. Ромовська, розглядаючи дане питання стверджує, що право людини на життя повинно виникати безпосередньо із моменту зачаття [6, с. 50]. На думку ж Н. І. Бесєдкіної, право на життя виникає лише у плода («наситуруса», тобто того, хто має народитись) як людської істоти від 6-ти тижнів розвитку і аж до виходу з материнського організму порівняно з ембріоном (зародок організму людини від зачаття до 6-ти тижнів внутрішньоутробного розвитку) [7, с. 6–7]. Науковець зауважує, що той, хто має право народитися, в її розумінні є такою ж дитиною та членом сім'ї, як і той, кому пощастило з'явитись на світ [1, с. 60]. О. І. Вінгловська також є прихильником ембріональної концепції та дотримується думки, згідно з якою право особи на життя гідне охорони з моменту зачаття, відповідно початком права на життя пропонує визначити 6-тижневий термін від моменту зачаття, коли в ембріона можна зняти енцефалограму мозку і визначити мінімальний рівень свідомості останнього [8, с. 48].

Таким чином, на думку вказаних авторів, слід розмежовувати поняття ембріона як зародка організму людини в ранній період розвитку

(від зачаття до 6-ти тижнів внутрішньоутробного розвитку) та плоду – людської істоти на ранніх етапах розвитку (від 6-ти тижнів і до виходу із материнського організму). Однак, попри певну розбіжність у поглядах, прихильники ембріональної концепції єдині в тому, що оскільки біологічне життя у фізичної особи починається задовго до моменту її народження, ще на стадії зародка, то і відповідне право повинно надавати можливість зародку зберегти своє життя [9, с. 58].

У той же час в рамках ембріональної концепції можна виділити три підходи до визначення моменту початку охорони дитячого життя в законодавчому порядку: абсолютистський, помірний та ліберальний [10, с. 16].

Абсолютистська позиція заснована на тому, що ембріон є абсолютною цінністю, наділяється правом на життя з моменту зачаття і повинен забезпечуватися захистом держави на будь-якій стадії розвитку. Саме тому прибічники даної позиції, ґрунтуючись на моральних і релігійних принципах, вимагають заборони будь-яких маніпуляцій з ембріонами, які утруднюють або припиняють їх розвиток на будь-яких стадіях. Якщо ж цьому перешкоджають природні процеси, то слід їм протидіяти таким же чином, як протидіють захворюванням, що загрожують життю людини, оскільки, на їх думку, ембріон – це істота, яка має душу з моменту запліднення.

Друга позиція – ліберальна – ґрунтується на положенні, відповідно до якого ембріон не може бути визнаний особою на будь-якій стадії свого розвитку. Це означає, що він має незначну цінність або навіть взагалі її позбавлений, тому ембріон не потребує будь-якого особливого захисту і не наділяється правом на життя.

Прибічники третьої – помірної (градуалістичної) – позиції вважають, що запліднена яйцеклітина розвивається в людську істоту поступово, через що ембріон має значну цінність, але не абсолютну. У межах цієї концепції одні автори вважають, що ембріон має право на життя за умови досягнення певного рівня розвитку, інші – за умови досягнення життєздатності. Прибічники такої позиції наполягають на правовому захисті ембріона, який розвивається, коли набуває рис і властивостей, що притаманні особі. Відповідно до цієї позиції, важливою є проблема визначення віку, з якого ембріон людини розглядають як особу, що має права (насамперед право на життя) і захищається законодавством.

Більш традиційною у правовому розумінні є натусіальна концепція, яка пов'язує момент

виникнення права на життя з моментом народження дитини. Одним із найбільш яскравих представників цієї концепції був Г. Ф. Шершеневич. Досліджуючи питання моменту виникнення правоздатності, а відповідно й усієї сукупності суб'єктивних цивільних прав, учений зазначив наступне: «Тим не менш не слід визнавати, що правоздатність виникає не раніше, як з моменту появи на світ живої істоти. Не зародок, а дитина, що народилася, здійснює вплив на юридичні відносини, причому цей вплив стосується моменту, коли вона була ще зародком. Народження становить настільки необхідну умову для правоздатності, що поява мертвої дитини позбавлена юридичного значення, і зародок розглядається як такий, що ніколи не існував. Коли ж дитина народжується живою, то вона тим самим набуває правоздатності, хоча б вона одразу після того померла» [11, с. 79–80].

Водночас не всі прихильники даної концепції поділяють таку юридичну байдужість щодо існування ембріона (плоду), зокрема Я. Р. Веберс зауважує, що ембріональне існування людини не є юридично байдужим фактом, у зв'язку із чим виникають практичні і теоретичні проблеми: характер правової охорони зачаття, але ще не народженої дитини, передумови та обсяг такої охорони, її законодавче регулювання тощо [12, с. 106–107].

Р. О. Стефанчук, який також солідарний із позицією натусіальної концепції права на життя, відмічає, що право на життя фізичної особи виникає з моменту її народження, тобто з моменту, коли відбулось відділення (шляхом вигнання чи витягання) живонародженого плоду від організму матері. У випадку ж мертвонародження дитини, питання про виникнення (існування) права на життя у зародка ставитись не може. Учений аргументує свою позицію тим, що оскільки законодавець спеціально вводить універсальну правову категорію «правоздатність», то він і повинен визначати її основні критерії, в тому числі і ті, що стосуються початку її виникнення у фізичної особи [13, с. 283].

Л. А. Ольховик розглядає право на життя дитини як вище нематеріальне благо, що виникає від моменту відокремлення життєздатної дитини від організму матері і триває протягом усього періоду функціонування головного мозку. Більше того, науковець стверджує, що правовий статус має народжена дитина, яку й можна вважати суб'єктом права. Ембріон же має лише правовий режим, адже ембріон – це тільки початок життя, саме це й має визначити

підходи до нього згідно зі стадіями життєдіяльності ембріонів [14, с. 11].

У такому контексті варто відмітити, що онтогенез (період життя) дитини має чітко встановлені етапи, які можна поділити на три періоди: пренатальний (період до пологів), інтранатальний (період пологів) та постнатальний (період життя після народження) [15, с. 92].

Так, під час першого періоду відбувається формування людини як біологічної істоти, він становить 38–40 тижнів (дев'ять місяців) від зачаття. Зазначений період включає в себе два етапи розвитку дитини до народження. Першим із них є ембріональний (від зачаття до восьми тижнів), коли відбувається формування людського ембріона або зародка (формується дихальна та нервова системи, система травлення та внутрішні органи, серце, починає діяти власна система кровообігу, через що його кров не змішується з кров'ю матері, також формуються ніс, очі, руки, ноги, шкіра, скелет, починається кровотворення у печінці, можна зняти енцефалограму мозку). Після восьми тижнів до народження настає фетальний, або плідний, період, під час якого ембріон переходить у стан плоду дитини, оскільки починають функціонувати внутрішні органи, нервова система, формується статеві система, обидві півкулі головного мозку, з'являються відбитки пальців, він починає рухатися, відчувати біль та інші подразнення. Починаючи з 12-го тижня плід дитини починає дихати, реагувати на світло, тепло, шум, усі системи його органів сформовані та функціонують.

Саме тому штучне переривання вагітності може бути проведене за бажанням жінки лише по досягненні строку вагітності не більше 12-ти тижнів, бо саме протягом трьох місяців відбувається процес формування основних систем життєдіяльності дитини.

Другий період розвитку життя дитини – інтранатальний (період пологів), який становить від 2-х до 20 годин і являє собою складний фізіологічний процес, під час якого відбувається відділення організму дитини від організму матері. О. М. Гончаренко з цього приводу правильно вказує, що народження – це подія, яка позначає перехід від одного періоду до іншого в житті людини, тобто від періоду, коли дитина була в лоні матері (прихований період життя), до зовнішнього (відкритого, видимого): «В момент народження змінюється стан, а не сутність дитини» [15, с. 92], адже дитина – це жива істота, яка має душу і тіло, здатна мислити, розмовляти тощо, через що головною переду-

мовою її появи та подальшого розвитку є народження. Більше того, перебуваючи в утробі матері, дитина розвивається біологічно, а з моменту народження – ще й духовно, а також, що важливо, має можливість соціалізуватися в суспільстві.

Третім періодом життя дитини є постнатальний, тобто період життя після народження і до досягнення нею 18-річного віку.

Таким чином, резюмуючи вищенаведене, можемо стверджувати, що право дитини на життя виникає з моменту досягненням плодом 12-ти тижнів розвитку в утробі матері, коли відбувся процес формування основних систем життєдіяльності дитини і жінкою було прийняте самостійне рішення народжувати, тобто надати нове життя. Саме з цього часу на неї покладається обов'язок всіляко підтримувати життя дитини, яка перебуває в її лоні, шляхом створення сприятливих умов для її розвитку. В такому випадку повинне забезпечуватися насамперед право на збереження і підтримання життя, зокрема і право на народження [15, с. 93]. Відповідно здійснення права ненародженої дитини на життя розкривається – через правомочність збереження життя, а від народження до повноліття через розпорядження ним.

Так, Л. А. Ольховик, визначаючи право дитини на життя як особисте немайнове право, що забезпечує природне існування дитини і виникає з приводу особливого об'єкта, який охороняється цивільним правом, – життя, зауважує, що право дитини на життя – це забезпечена законом можливість фізіологічного існування шляхом закріплених у законі правомочностей: збереження життя та розпорядження ним [16, с. 61].

Уважаємо за доцільне також закріпити за ненародженою дитиною статус умовної правоздатності, необхідність якого обумовлена потребою її захисту, зокрема у випадку прийняття жінкою рішення про штучне переривання вагітності, адже, визначивши правоздатність дитини з моменту народження, ЦК України вилучає з-під дії права право дитини на життя, яка перебуває у лоні матері, дискримінуючи її за стадією розвитку та дозволяючи штучне переривання вагітності, надаючи право на життя тільки народженим дітям.

Таким чином, мова йде про закріплення за ненародженою дитиною прав та обов'язків, які вона зможе здійснювати за умови народження життєздатною, оскільки здатність бути суб'єктом права (правосуб'єктність) – не вроджена, не біологічна, а суспільно-юридична властивість

особи, якою її наділяє держава. Отже, і плід (як суто людський компонент) є суб'єктом права і наділений юридичною якістю правоздатності. Крім того, правоздатність означає лише абстрактну передумову правонаділення, сумарне вираження всіх допустимих із боку правопорядку прав і обов'язків [17, с. 50]. Тому ми погоджуємося з думкою О. О. Пунди про те, що ембріон є суб'єктом, наділений відносною (умовною) здатністю мати права та обов'язки. У такому разі більш виправдано визначити правоздатність ембріона як умовну правоздатність, яка перетворюється на правоздатність у класичному розумінні з моменту народження дитини [18, с. 43].

Така позиція, з точки зору права, є досить виваженою, оскільки правоздатність народженої дитини у ранньому та дошкільному віці теж досить умовна, оскільки надані їй особисті немайнові права вона може здійснювати за допомогою батьків та інших осіб (медиків, вихователів, членів сім'ї тощо). Наприклад, право на здоров'я, з яким тісно поєднане право на життя, забезпечується як уже народженій дитині, так і тій, що перебуває в лоні матері. Більш того, найчастіше саме збереження та підтримання життя ненародженої дитини є складнішим і важчим від вже підтримання життя народженої, що у свою чергу дозволяє кваліфікувати вчинення будь-яких дій, котрі сприятимуть народженню дитини як забезпечення здійснення нею права на життя.

З урахуванням вікових, психологічних, фізичних та соціальних особливостей дитини ми маємо змогу виокремити основні складові правомочності права на життя дитини, а саме: 1) право розпоряджатися власним життям; 2) право на захист життя (як можливість дитини вимагати від зобов'язаних суб'єктів забезпечити існування її у часі та просторі; гарантії від свавільного позбавлення дитини життя); 3) право звертатися до компетентних і зобов'язаних суб'єктів для відновлення порушеної можливості чи відшкодування збитків при посяганні на життя дитини.

Так, здійснення права на життя дитини, головним чином, відбувається шляхом її бездіяльності, оскільки головною складовою здійснення неповнолітньою особою права на життя є просто жити – існувати в сім'ї, суспільстві, рости, розвиватися, дорослішати, досягати навколишній світ тощо. У цьому разі йдеться про забезпечення наявного фактичного стану існування дитини, який не потребує будь-

якого її волевиявлення, оскільки здійснення невід'ємного прав дитини на життя відбувається з моменту її зачаття (після досягнення плодом 12-ти тижнів) шляхом збереження життя зачатої дитини, що у свою чергу виявляється у праві ненародженої дитини очікувати свого захисту з боку сторонніх осіб, який здійснює в її інтересах матір, адже дитина, перебуваючи в утробі матері, не може вимагати свого захисту.

Здійснення права на життя дитини відбувається також у разі вчинення нею активних дій, які виявляються в наявній свободі неповнолітньої особи визначати свою поведінку в індивідуальній життєдіяльності на свій розсуд та виключення будь-якого протиправного втручання третіх осіб. Разом із тим, для підтримання нормальної роботи функцій організму необхідно забезпечити багато факторів, які вимагають активних дій та матеріальної підтримки з боку інших осіб, у зв'язку з чим таке особисте немайнове благо як життя отримує певне матеріальне забарвлення. Тому вважаємо правильною позицію Л. А. Ольховик, згідно з якою суб'єктами права дитини на життя виступають фізичні особи (неповнолітні фізичні особи: малолітні, підлітки; повнолітні фізичні особи: батьки, бабуся, дідусь, опікуни, піклувальники, лікарі, вихователі, вчителі) та інші особи, від яких залежить реалізація даного права дитини.

Отже, здійснення такого особистого немайнового права, як право на життя дитини, відбувається за умови активних дій обох сторін правовідносин: як дитини, так і її контрагента, в яких право однієї сторони кореспондується в обов'язок іншої. Тому варто відмітити, що активні дії дитини як управомоченої особи при здійсненні особистого немайнового права виявляються ще й у тому, що вона надає згоду на вчинення тих чи інших дій стосовно себе. Відповідно право на життя дитини містить у собі право розпорядження ним на свій розсуд, зокрема надання відповіді на запитання: жити чи ні (мова йде про суїцидальні нахили та дитяче самогубство).

Отже, повноваження щодо здійснення неповнолітньою особою особистого немайнового права на життя представлені через реалізацію трьох класичних правомочностей: можливості здійснювати юридично значущі дії, вимагати здійснення дій (утримання від них) іншими особами та захист свого суб'єктивного цивільного права, які реалізуються через збереження життя ненародженої дитини, а від її народження до повноліття – через розпорядження ним.

Список використаної літератури

1. Беседкина Н. И. Права неродившегося ребенка / Н. И. Беседкина // Государство и право. – 2006. – № 4. – С. 54–66.
2. Цивільне право України: Загальна частина : підручник / В. Г. Фазикош, С. Б. Булеца, Р. Б. Олійник та ін. ; за ред. В. Г. Фазикоша, С. В. Булеци. – К. : Знання, 2010. – 631 с. – (Вища освіта XXI століття).
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листоп. 1992 р. № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
5. Козуліна С. Проблемні питання законодавчого регулювання прав неповнолітніх осіб у сфері охорони здоров'я / С. Козуліна // Право України. – 2007. – № 2. – С. 134–136.
6. Ромовська З. В. Особисті немайнові права фізичних осіб / З. В. Ромовська // Українське право. – 1977. – № 1 (6). – С. 47–60.
7. Колісник С. М. Загальна характеристика особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичних осіб / С. М. Колісник // Від громадянського суспільства – до правової держави [Електронний ресурс] : тези VII Міжнар. наук. Internet-конф. студ. та молодих вчених. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 240–245. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/5762>.
8. Вінгловська О. І. Імплементція міжнародних стандартів прав дитини в національному законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Вінгловська Олена Іванівна. – К., 2000. – 20 с.
9. Право на життя (аборт, евтаназія, смертна казнь) // Правовий статус особи: стан, проблеми, перспективи. Ч. 2 : зб наук. ст. / за ред. М. Головка, Н. Морзе, П. Біленчука. – К. : АПСВ, 1998. – С. 57–61.
10. Перевозчикова Е. В. Конституционное право человека на жизнь и репродуктивные права человека : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.02 / Перевозчикова Елена Валерьевна. – Казань, 2006. – 26 с.
11. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права / Г. Ф. Шершеневич. – Тула : Автограф, 2001. – 720 с.
12. Веберс Я. Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве / Я. Р. Веберс. – Рига : Зинатне, 1976. – 229 с.
13. Стефанчук Р. О. До питання про право на інформацію як особисте немайнове право фізичних осіб [Електронний ресурс] / Р. О. Стефанчук // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – № 1. – С. 61–66. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/452.pdf>.
14. Ольховик Л. А. Лишение родительских прав – один из способов защиты прав ребенка / Л. А. Ольховик // Актуальні проблеми політики. – Вип. 13–14. – 2002. – С. 832–837.
15. Гончаренко О. Міжнародно-правове регулювання прав дитини в Україні / О. Гончаренко // Юридична Україна. – 2009. – № 2. – С. 4–7.
16. Ольховик Л. А. Роль держави в забезпеченні права на здоров'я [Електронний ресурс] / Л. А. Ольховик, Н. В. Сажієнко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – Вип. 1. – С. 9–12. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pupch/2008_1_2/3P.pdf.
17. Братусь С. Н. Предмет и система советского гражданского права / С. Н. Братусь. – М. : Госюриздат, 1963. – 197 с.
18. Пунда О. Система немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, у законодавстві України / О. Пунда // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 9. – С. 14–17.

Надійшла до редколегії 12.04.2013

СИНЕГУБОВ О. В. ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ЛИЧНОГО НЕИМУЩЕСТВЕННОГО ПРАВА РЕБЕНКА НА ЖИЗНЬ НА КАЖДОМ ЭТАПЕ ЕГО РАЗВИТИЯ

Исследовано содержание, значение и характерные особенности осуществления права ребенка на жизнь на каждом этапе его развития начиная с материнской утробы и до достижения им 18-летнего возраста.

Ключевые слова: личные неимущественные права, ребенок, эмбрион, право на жизнь, правоспособность.

SYNEGUBOV O. REALIZATION OF PERSONAL NON-PROPERTY RIGHT OF CHILD TO LIFE AT EVERY STAGE OF ITS DEVELOPMENT

The contents, meaning and characteristics of the right to life of the child at every stage of its development from the mother's womb to the age of 18 years old are studied.

Keywords: non-property rights, child, embryo, right to life, liability.